

QUEDEN BÉ AQUESTES SABATES?

Una visió general de la producció
mundial de calçat

Introducció

La indústria del calçat és un dels sectors de l'economia global que creix sense parar. Aquesta dinàmica es deu a factors com ara l'augment constant de la demanda, tant a Europa i als Estats Units com als principals països productors com ara la Xina i l'Índia. A més, el calçat no es considera únicament una peça de vestir funcional, és a dir, indumentària de treball i d'ús quotidià, sinó que cada vegada més s'adquireix com a article de moda. Per tant, està subjecte a les tendències de cada temporada, fet que també influeix sobre la demanda.

Com passa a la indústria de la confecció, les baules de la cadena de subministrament de l'elaboració de calçat no han parat de globalitzar-se des dels anys 70. Encara que a Europa la producció d'aquest sector ha disminuït¹, segueix sent important per al consum continental. En general, la producció s'està traslladant als països considerats de rendes baixes, ja que algunes parts de la producció de calçat requereixen molta mà d'obra, especialment en les primeres etapes. Algunes fases del procés productiu, com ara cosir les pales² encara es realitzen a mà i, sovint, a casa. Aquesta fase pot tenir costos molt elevats en mercats laborals regularitzats, com ara a l'Europa Occidental, on els salaris són molt més alts i els estàndards contractuals més estrictes.. Als mercats de treball sense regularitzar, com per exemple el de l'Índia, les persones que treballen al seu domicili a càrrec de la fase més intensiva en mà d'obra acostumen a ser les que tenen condicions més precàries: es troben mancades de seguretat laboral, reben sous molt baixos i es veuen obligades a treballar en situacions de risc.

Aquesta fitxa tècnica resumeix l'estat de la producció mundial de calçat, les greus conseqüències que té sobre els drets humans i el medi ambient, i quins canvis convé aplicar urgentment.

1. Excepte a Romania. OIT (2014), pàgina 5: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_dialogue/@sector/documents/publication/wcms_300463.pdf

2. La part superior d'una sabata (pala) està formada per totes les parts o seccions que cobreixen l'empenya. <http://allaboutshoes-toeslayer.blogspot.co.uk/2009/10/anatomy-of-shoe-according-to-mcphoil.html>

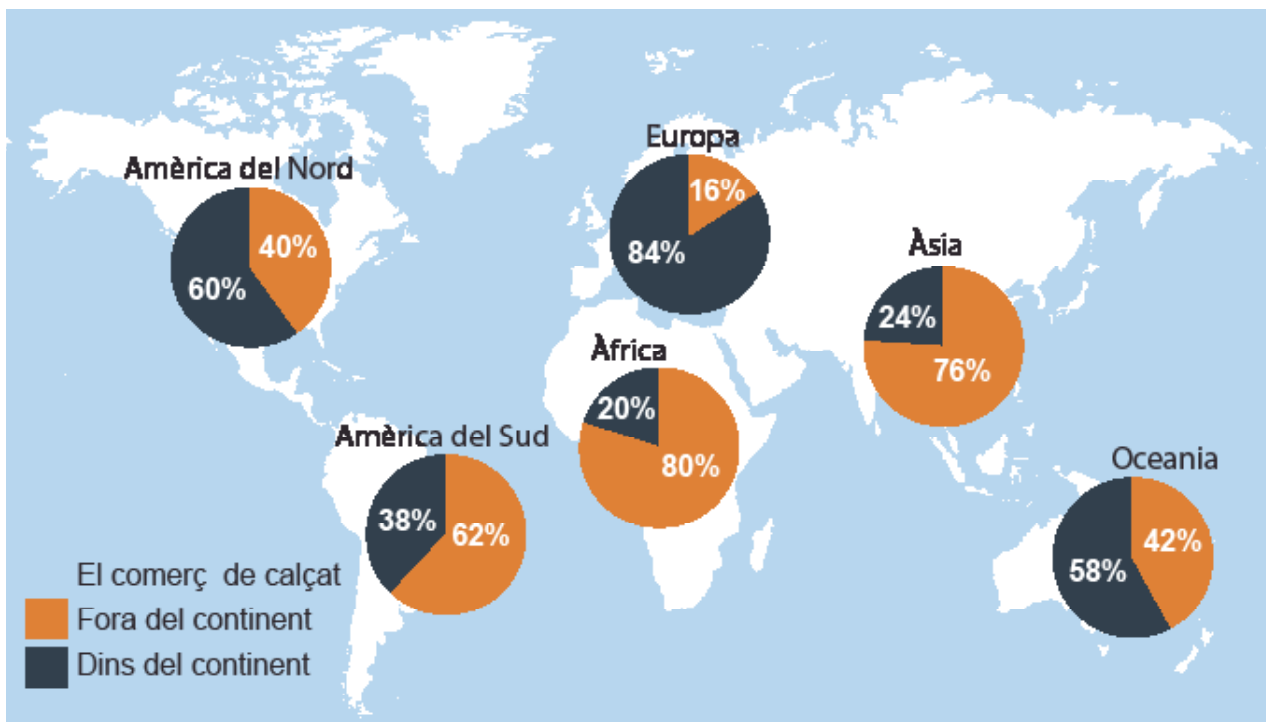
La producció de calçat al món: fets i dades

L'any 2013, al món es van produir 22.000 milions de parells de sabates³, xifra equivalent a tres parells de sabates per persona⁴. La majoria – el 40% – es va vendre a Europa, seguida per la Xina i els Estats Units, país que té la taxa de consum de calçat més alta del món, amb un promig de 7 parells per persona i any. El segueixen Alemanya, Japó i Gran Bretanya (5 parells per persona i any)⁵.

El 87% de la producció mundial de calçat correspon a l'Àsia. La Xina és, amb molta diferència, el fabricant més gran, amb 14.600 milions de parells de sabates produïts el 2014, seguit per l'Índia, Brasil, Vietnam i Indonèsia. Per la seva banda, Itàlia és el líder europeu

i el desè productor a escala mundial⁶. A Europa, el nombre d'empreses productores del sector ha disminuït, ja que ha augmentat l'externalització cap a països amb menys garanties laborals i sous més baixos⁷.

En resum, l'Àsia és el principal exportador mundial de sabates, mentre que Europa és el primer importador⁸. Els següents gràfics mostren com la major part del calçat produït a l'Àsia s'exporta a la resta de continents, mentre que gran part del que es fabrica a Europa i s'importa a aquest continent es distribueix dins les seves fronteres, i només hi ha una petita part que s'exporta.

Gràfic 1. El comerç de calçat (cap a fora i dins del continent)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de World Footwear Yearbook 2014 (p. 14).

El preu mitjà del calçat destinat a l'exportació⁹ ha augmentat sense parar durant els darrers anys, sobretot per l'augment dels costos de producció¹⁰. Aquests preus difereixen dràsticament entre l'Àsia i Europa, els dos exportadors més importants del sector. El 2013, per exemple, a la Xina es pagava un promig de 3,45 euros per cada parell de sabates, mentre que a Alemanya el preu pujava fins a 17,97 euros¹¹.

Com mostra el gràfic 2, el comerç al continent europeu representa la part més important del comerç internacional de calçat, amb gairebé un terç del total de les exportacions. Tot i que Europa és el principal importador de calçat procedent d'Àsia, el comerç d'aquest continent a Europa només representa el 19% del total mundial.

3. Dades més recents de 2103 extreptes del World Footwear Yearbook 2014, pàgina 5. www.worldfootwear.com

4. Xifra obtinguda a partir de la següent operació: 22.000 parells de sabates dividides per 7.278 milions d'habitants del món.

5. Xifra obtinguda a partir de la següent operació: nombre de sabates venudes dividit per la població mundial.

6. World Footwear Yearbook 2014, pàgina 5.

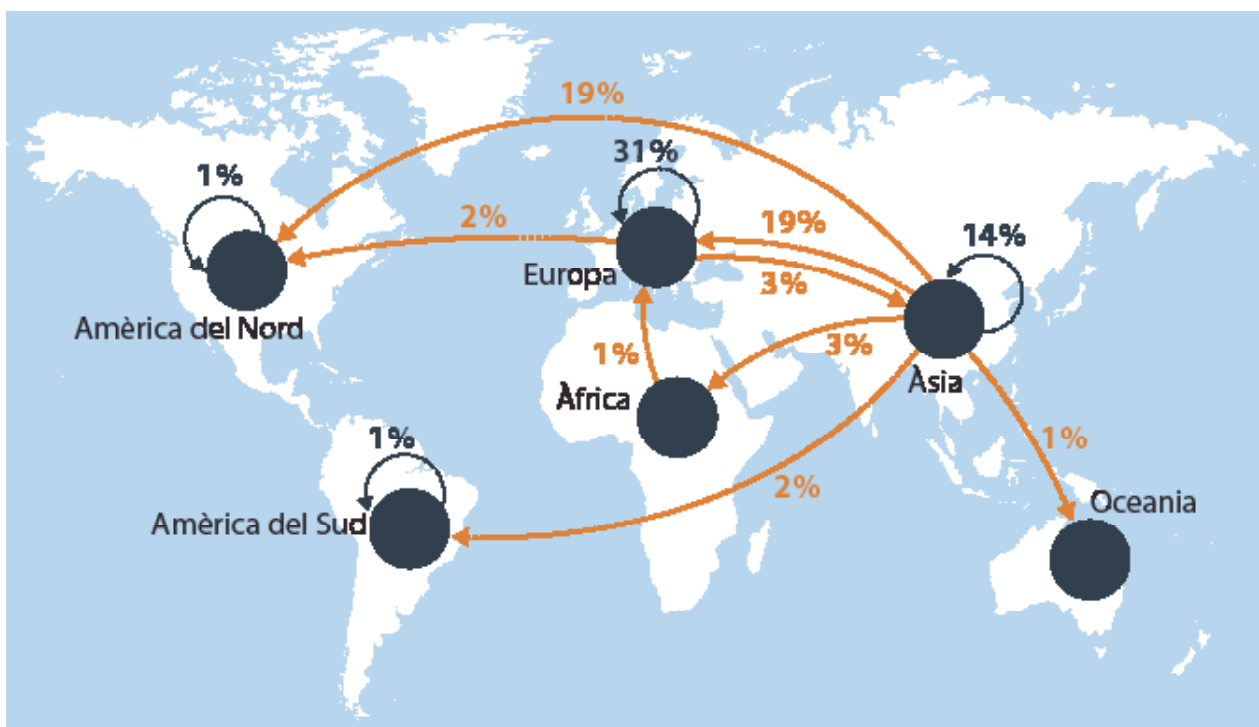
7. Comissió Europea (2015): http://ec.europa.eu/growth/sectors/fashion/footwear/eu-industry/index_en.htm

8. <http://www.shoepassion.de/blog/statistiken-der-schuhwirtschaft-europa-ist-groester-schuhimporteur>

9. El preu d'exportació equival al preu pagat (o que es pagarà) per unes sabates destinades a l'exportació.

10. L'augment dels costos de producció ha estat provocat per l'encariment de matèries primeres, com ara les pells sense processar destinades a la fabricació de cuir, i un lleuger creixement dels salaris.

11. World Footwear Yearbook 2014, pàgines 8-9.

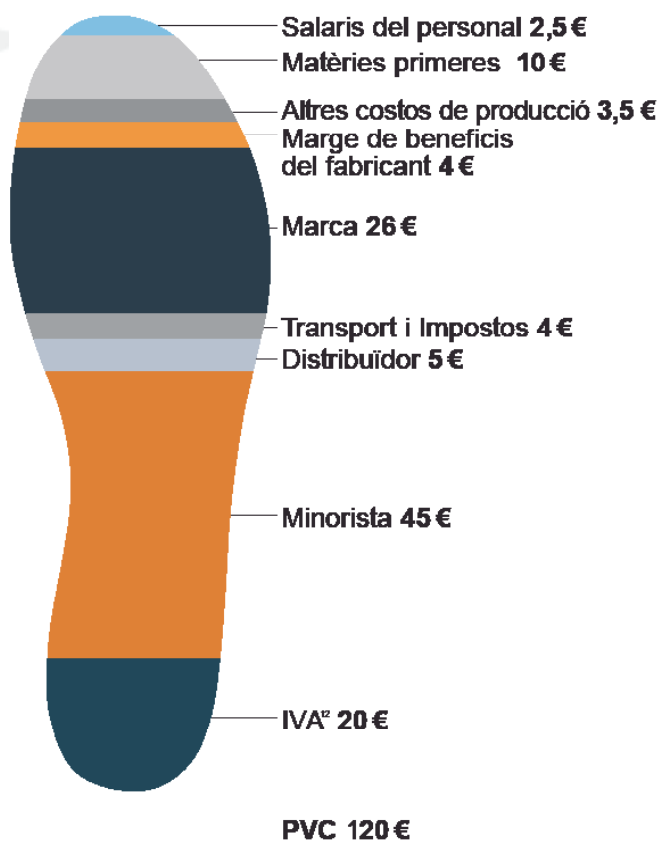
Gràfic 2. Cadena de valor afegit del comerç mundial del calçat (%)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de World Footwear Yearbook 2014 (p. 14).

El gràfic 3 mostra clarament els costos desglossats de produir unes sabatilles esportives i l'impacte del marge comercial que correspon al minorista. En analitzar els costos desglossats d'unes sabatilles esportives fabricades a Indonèsia és evident que les grans marques i els minoristes s'emporten la part més important dels beneficis, i que no els comparteixen de manera justa amb els treballadors i les treballadores que s'encarreguen de produir-les.

Com mostra el gràfic 3, l'empresa propietària de la marca va pagar 20 euros per les saba-

Gràfic 3. Anàlisi del preu d'un parell de sabatilles esportives

Font: elaboració pròpia¹³ a partir de les dades de la Campanya Roba Neta (2013)¹⁴.

tilles esportives al fabricant, i després les va vendre al distribuïdor per 50 euros. El minorista les va comprar per 55 euros i, finalment, el públic paga 120 euros pel model a la botiga.

El desglossament de costos del gràfic 3 mostra clarament que poc més del 2% del preu de venda al públic es destina a pagar els salaris de les persones encarregades de fabricar el calçat, mentre que gairebé una quarta part del total correspon a la marca i un bon terç al minorista. És a dir, la major part del valor generat per la producció de calçat no es queda als països productors i, en canvi, beneficia els països on s'efectuen altres fases del procés, com ara la publicitat i el disseny. En definitiva, una ínfima part del preu va a parar a les persones que aporten la mà d'obra essencial per produir el calçat.

12. Basat en el promig de la taxa d'IVA que apliquen els estats de la UE (20%), que oscil·la entre el 15% i el 25%.

13. Aquestes xifres es basen en els càlculs realitzats per la Campanya Roba Neta i parteixen d'una anàlisi de captura de valor de calçat esportiu, tenint en compte exemples de diversos casos i altres factors, en concret els distribuïdors i l'increment dels costos de producció dels darrers anys. Els càlculs es van realitzar en el context d'una tesi de màster de la Facultat de Ciències Econòmiques i Socials de la Universitat de Hohenheim. University of Hohenheim (2013): Tracing the Geography of Value Capture / Global Commodity Chain in the Sport Equipment / Sport Shoe Industry.

14. Campanya Roba Neta (2013): <http://www.cleanclothes.org/img/PriceMarkUpShoe.jpg/view>

La cadena de subministrament del calçat

En general, la cadena de subministrament del calçat consta de tres etapes: concepció i disseny, producció i venda minorista¹⁵. És important tenir en compte que, depenent del model de sabata, les característiques d'aquests processos poden variar significativament. Per tant, els salaris de la mà d'obra i les seves condicions laborals també poden canviar radicalment en funció de les característiques i el preu del calçat.

1. Concepció i disseny

La primera fase de la cadena de subministrament la duu a terme la marca i consisteix específicament en les activitats de recerca i desenvolupament. La direcció de producte d'aquesta empresa inicia el procés de desenvolupament d'una sabata aproximadament un any i mig abans de sortir al mercat. Si forma part d'una campanya de màrqueting global, el procés de desenvolupament pot començar fins i tot dos anys abans de posar el model a la venda. La selecció dels centres de producció depèn dels materials necessaris per fabricar el producte, que es determinen en la fase de conceptualització del producte. Després de la conceptualització, l'equip de disseny de la marca comença a elaborar prototips, i més endavant pot fer una primera comanda de prova als proveïdors.

2. Producció

A grans trets, la producció de calçat es pot dividir en dues etapes: el processament de les matèries primeres com el cuir i la fabricació de les sabates, que inclou el tall, la costura i la unió dels diferents components.

Les primeres etapes de producció depenen de molts processos intensius de mà d'obra que poden variar en funció dels materials amb què es treballa. Només en el procés d'adobament del cuir s'efectuen molts passos previs: adobament, postadobament, assecat, readobament i acabat. El crom és una substància química tòxica que es fa servir durant l'adobament del 85% del calçat de pell. Sovint, l'ús de crom comporta greus vulneracions dels drets laborals i humans, ja que les adoberies arreu acostumen a incomplir les normes de seguretat i salut a la feina.

Després d'acabar de processar les matèries primeres, per fabricar el calçat són necessaris dos tipus de tasques. D'una banda, processos de treball mecanitzats efectuats a les fàbriques i, d'altra, tasques que requereixen intensivament mà d'obra especialitzada que acostuma a treballar individualment des de casa seva. Normalment, la major part de la sabata s'elabora en una fàbrica, mentre que només una fase del procés productiu s'ex-

Foto: SÚDWIND / Regina Webhofer i Christina Schröder

Naga Bai*, 65 anys. Treballa de costurera des del seu domicili. Lloc: Regió d'Ambur, Índia.

Fa més de 20 anys que la Naga Bai cus sabates a casa seva. Durant el dia s'encarrega de cosir pales de calçat que un intermediari li entrega al matí i li recull a la tarda.

Per cada parell de sabates obté uns 0,14 euros. Cada jornada pot arribar a cosir un màxim de 10 parells de sabates, fet que li proporciona uns ingressos diaris d'1,5 euros aproximadament. Tenint en compte que un quilo d'arròs pot costar 0,60 euros, no li arriba per viure. Com que treballa des de casa seva, la Naga Bai no té dret a prestacions laborals com ara una pensió o una assegurança mèdica.

*Naga Bai no és el seu nom real. El seu nom només el coneix el projecte Canvia De Sabates i l'amaga per la seguretat de la treballadora.

ternalitzat a persones que treballen pel seu compte a casa seva; la costura de la part superior de la sabata.

En general, durant la producció de calçat

tenen lloc una gran quantitat de processos. Per exemple, una sabatilla esportiva com la Gel Kayano d'Asics pot contenir 26 tipus de materials i 65 components diferents, i per processar-la cal completar uns 360 passos¹⁶.

3. Venda minorista

Al final de la cadena de subministrament hi ha diversos minoristes, sucursals i botigues que comercialitzen sabates.

Entre sis i nou mesos abans de llançar-se definitivament al mercat, els models es presenten a fires específiques per a majoristes. Les comandes als fabricants han de ser per un gran volum, de manera que només es fabricaran si la demanda per part dels majoristes supera una quantitat determinada. Per tant, la mà d'obra pot acabar sotmesa a molta pressió per entregar les comandes depenent del temps d'entrega pactat.

El gràfic 3 il·lustra com una part important del preu final de venda depèn dels càlculs realitzats pels minoristes. Com a conseqüència, un nombre cada vegada més gran de marques disposen de les seves pròpies estructures i botigues minoristes, cosa que després els permet augmentar el seu marge de benefici. El grup espanyol de calçat Camper, per exemple, ja té 200 establiments monomarca, 30 d'ells a l'Estat espanyol¹⁷.

Les greus conseqüències de la producció de calçat

Com a la indústria de la confecció, al sector del calçat són habituals les vulneracions dels drets humans. Sovint els treballadors i les treballadores dels països productors no reben

el salari mínim interprofessional i molt menys un salari digne, tal com mostra clarament el cas de la treballadora índia Naga Bai.

Durant la producció de calçat es realitzen tasques perilloses per a la salut y la seguretat, sobretot a les adoberies, i sovint s'incomplixen les normes de seguretat necessàries, fet que pot tenir conseqüències desastroses.

Com a cas destacat, durant la nit del 15 de gener de 2015, nou treballadors i un vigilant van morir als allotjaments d'una adoberia a Tamil Nadu (Índia) quan un tanc de reciclatge de residus es va ensorrar mentre els treballadors dormien¹⁸. Els deu homes van morir per la inundació que va causar el trencament del tanc, que va resultar que no complia les normes de seguretat tant pel que fa a les característiques de la seva construcció com per les quantitats de fang que contenia, el qual era altament tòxic i contenia crom i altres substàncies perilloses¹⁹.

A banda de les vulneracions cròniques dels drets laborals que pateixen les persones treballadores, la producció de calçat també té implicacions ecològiques de gran abast. La producció de sabates de cuir consumeix molts recursos de terra i aigua. Es calcula que, el 2015, per produir unes botes de cuir es necessitaven 25.000 litres d'aigua i una extensió de 50 m² de terra²⁰.

Què cal canviar?

La globalització del comerç de calçat ha provocat la deslocalització de la producció cap als països denominats de rendes baixes, on les males condicions laborals són una realitat generalitzada.

Tant les empreses com l'administració tenen la responsabilitat de millorar aquesta situació. És de vital importància que els salaris permetin arribar a satisfer les necessitats dels treballadors i les treballadores, i de les seves famílies, i que es prohibeixi l'adobament del cuir amb crom.

A més, les empreses i l'administració han d'impulsar activament iniciatives per augmentar la transparència al llarg de tota la cadena de subministrament del calçat, des de les primeres etapes de la producció com quan es fa el tractament del cuir, fins a la fase final quan les sabates es venen al públic. Tots i totes tenim dret a saber com es produeixen les sabates. Això inclou conèixer les condicions de treball a les adoberies i a les fàbriques, i saber si els treballadors i les treballadores reben un salari digne. També és molt important saber si la producció de les nostres sabates té conseqüències de gran abast i efectes negatius potencialment irreversibles sobre el medi ambient.

És absolutament necessari que tots els agents implicats dels països importadors de calçat

– incloent-hi marques, governs, consumidors i consumidores- actuïn i compleixin amb les seves responsabilitats per garantir que aquest sector sigui totalment sostenible.

El canvi necessari només arribarà si s'adopten mesures globals per fomentar una indústria que ofereixi condicions laborals justes, dignes i humanes. En definitiva, les marques, els governs i la ciutadania tenen la responsabilitat d'evitar que la indústria del calçat condemni a la pobresa les persones que en fan la producció i han de prendre mesures perquè puguin tenir una forma de vida segura i digna.

15. El transport i la logística podrien ser el quart pas destacable. Pel que fa a les condicions d'entrega pactades entre proveïdors i transportistes, hi ha una xarxa complexa i opaca de relacions, fluxos comercials i condicions de pagament que canvien segons el model. Aquesta fase de la cadena no s'ha desenvolupat en aquest apartat.

16. Cheah et al. (2013): Manufacturing-focused emissions reductions in footwear production, *Journal of Cleaner Production*, Vol. 44, p. 20

17. Moda.es (2015): <http://www.modaes.es/empresa/20140703/los-duenos-de-camper-lanzan-una-cadena-de-calzado-de-lujo-para-competir-en-europa.html>

18. The Indian Express (2015): http://www.newindianexpress.com/states/tamil_nadu/10-Workers-Die-as-Effluent-Tank-Explodes-in-Ranipet/2015/02/01/article2646963.ece

19. The Hindu (2015): http://www.thehindu.com/news/national/tamil-nadu/ranipet-tannery-tragedy-safety-trapped-in-negligence/article6844997.ece?utm_source=MostCommented&utm_medium=Homepage&utm_campaign=WidgetPromo

20. Amics de la Terra (2015), pàgines 11-14: <https://www.foe.co.uk/sites/default/files/downloads/mind-your-step-report-76803.pdf>

Informació de la publicació:

Publica: SETEM Federació

C. Gaztambide, 50, 28015 Madrid

915 499 128

www.setem.org

comunicacion@setem.org

Publicada a Barcelona el juliol de 2015

Autor: Anton Pieper (SÜDWIND e. V., Àustria)

Coordinació: Tanja K.jeldgaard (CCC Denmark, Dinamarca)

Traducció: Carla Liébana, Laura Muixí (SETEM Catalunya)

Edició: Alba Trepal (SETEM Federació)

Disseny: Re-Dress, Krista Johanne Stentoft (CCC Denmark, Dinamarca)

Maquetació: Concepte Gràfic

Aquesta fitxa tècnica s'ha elaborat amb el suport econòmic de la Unió Europea. Els continguts d'aquesta fitxa són responsabilitat única de SETEM i en cap cas es pot considerar que reflecteixin les opinions de la Unió Europea.

2015 European Year for Development

CANVIA DE SABATES és un consorci de 15 organitzacions europees i 3 d'asiàtiques. Defensem que els treballadors i les treballadores de la indústria del calçat tenen dret a un salari digne i a la protecció de la salut i la seguretat a la feina. També que els consumidors i les consumidoras tenim dret a productes segurs i a la transparència en el procés de producció de les sabates.